

עדויות אכדיות חדשות לגבי המובן והאטימולוגיה של המונח "משל" במקרא

חיים כהן

על המובן המדויק והאטימולוגיה של המונח מְשַׁל דנו הרבה חוקרים מימי הביניים¹ ועד ימינו². פרופ' י. מ. גרינץ ז"ל, אשר לזכרו מוקדש ספר זה, החזיק בדעה הבאה לגבי המובן והאטימולוגיה של המונח מְשַׁל, ודעה זו תשמש לנו כנקודת זינוק למאמרנו³:

השורש משל (בראשונה מַתַּל) מובנו (בכל הלשונות השמיות) 'דמה' (ומזה 'אלינו נמשלת' – ישע' יד 10 = 'נדמית'; וכן תהל' כח 1: מט 13, ועוד). כשם-עצם הנוחה המלה מְשַׁל על כמה צורות ספרותיות השונות ביניהן ברוב או במעט אך לכולן יש צד-שיתוף: דימוי דבר לדבר.

ניתן לומר שעמדה זו היום היא דעת הרוב⁴. אולם, למרות כל הנסיונות לחזק אותה בעזרת עדויות נוספות (ראה עוד לקמן), לא הצליחה עמדה זו לזכות בהסכמה כללית⁵.

בין העדויות שהובאו כדי לחזק עמדה זו יש לכלול נקודות אלה:

1. השימוש בפועל מש"ל 'להיות דומה' בנפעל⁶, הפעיל⁷ והתפעל⁸, שנראה כמשקף את המובן הבסיסי של השורש מ. ש. ל., כנגד השימוש במש"ל 'להביע, להגיד' בקל⁹ ובפעל¹⁰ שנראה כשימוש דינומנטיבי¹¹ המבוסס על שם העצם מְשַׁל.
2. את השימוש בשם העצם מְשַׁל, כשאינן שום אמירה מיוחדת לו¹², ניתן להבין רק כ'כינוי לגנאי, דוגמא למי שראוי ללעג'. מובן זה יש בו תמיכה לאלה שגוזרים את שם העצם מְשַׁל מהפועל מש"ל 'להיות דומה'¹³.
3. יש עוד שם עצם¹⁴ מְשַׁל (איוב מא 25) שפרושו 'דמיון'¹⁵ שוודאי יש לגזור מהפועל מש"ל 'להיות דומה'¹⁶.

4. כמעט בכל השפות השמיות העתיקות מלבד עברית¹⁷, המקביל האטימולוגי היחיד לפועל מש"ל הינו הפועל mtl 'להיות דומה'¹⁸. על אף שאין מקבילות אטימולוגיות וסמנטיות כאחד לשם העצם מְשַׁל בשפות שמיות יותר קדומות מעברית מקראית¹⁹, יש בכל זאת כמה שמות עצם הנגזרים מהפועל האכדי

mašālu 'להיות דומה', שהובאו על-ידי כמה חוקרים כדי לתמוך באטימולוגיה הנ"ל, כגון mišlu 'חצי' ו-tamšīlu 'העתק'²¹.

למרות כל העדויות האלה הוצעו כמה אטימולוגיות אחרות, מהן אביא בזה את המפורסמות ביותר.

I. הפועל מש"ל 'לשלוט'²²

אטימולוגיה זו מבוססת על שתי הנחות יסודיות:

א. הפועל מש"ל 'לשלוט' הנו הפועל העברי היחיד שניתן לגזור ממנו את שם העצם מְשָׁל²³.

ב. כוח המלה המדוברת במזרח הקדמון הוא כה רב עד שהקשר הסמנטי בין שם העצם מְשָׁל לבין הפועל מש"ל 'לשלוט' הוא אותו כוח אדיר שעושה את המשל אפקטיבי.

אלה שמחזיקים באטימולוגיה זו מבינים בדרך כלל את שם העצם מְשָׁל כ'פתגם ריבוני' או 'אמירה של כוח'. בהתאם לכך,

"the noun [מְשָׁל] then signifies a sentence spoken by 'rulers' filled with the power of mighty souls."²⁴

II. הפועל הערבי صَلَّ 'לעמוד'²⁵

אטימולוגיה זו מבוססת על ההנחות הבאות:

א. בעוד שבדרך כלל, מובן הפועל הערבי صَلَّ וכל נגזרותיו מבוסס על הרעיון 'להיות דומה', מובן פועל זה בכניין הראשון הוא (בין היתר) 'לעמוד' ובכנין הרביעי (בין היתר) 'להעמיד'²⁶. המובן 'לעמוד' נראה כבסיסי לדעת בעלי דעה זו, וכל שאר המובנים (ובכלל זה 'להיות דומה') נראים כמשניים²⁷.

ב. מבחינה סמנטית,

"the صَلَّ is 'das Feststehende' and this can be paraphrased as wisdom teaching, which is well established and gives valid instruction for practical affairs."²⁸

כמה חוקרים גם החליטו לאמץ אחת או אפילו שתיים מהאטימולוגיות שכבר הוזכרו לעיל, אבל הוסיפו התפתחות סמנטית מקבילה נוספת, וכתוצאה מכך, נוצר מובן חדש לגמרי עבור שם העצם מְשָׁל. המפורסמות בין דעות אלו הן:

I. חוקרים אחדים, שאימצו את הפועל מש"ל 'להיות דומה' כאטימולוגיה לשם העצם מְשָׁל, טענו שהמובן המקורי של שם עצם זה, מבוסס על הצורה הספרותית של הרבה משלים מקראיים, הנו "equality or equal parts or halves" ושם

"refers to poetic lines consisting of two parallel halves or **עצם זה** hemistichs".²⁹

אכדית *mislu* 'חצי' הובא על-ידי חוקרים אלה כעדות למוכן זה³⁰.
II. גם הוצע להבין את שם העצם **מָשַׁל כ־**

"a powerful rhetorical or literary device" whose "origin may be in a spoken or active spell followed by the words 'so shall it be'".³¹

עדויות להצעה זו הובאו משני מקורות, דהיינו –

"The Akkadian and Arabic usage of nouns formed from the root."³²

תומכי דעה זו טוענים שהצעתם מהווה **מש"ל** 'to be like' and **מש"ל** 'have (magical) dominion over'."³³

לפני שננסה להחליט מהו הפתרון הטוב ביותר לגבי האטימולוגיה והמוכן של המונח **מָשַׁל**, כדאי לקחת בחשבון גם את שימושו של שם עצם זה במקרא. בדיקה זו כבר נעשתה בצורה מקיפה בשני מחקרים בעת האחרונה³⁴, ואין למחבר הנוכחי מה להוסיף לעבודתם המצוינת בנושא זה. ואלו הן המסקנות המרכזיות שלהם לגבי שימוש המונח **מָשַׁל** ולגבי השפעת השימוש על המוכן והאטימולוגיה שלו:

1. "The question to be asked is then... Is it possible to find a meaning for **משל** which will explain why it is used of different *Gattungen*? Or put differently: is the meaning of **משל** such that a relationship can be discerned between the different *Gattungen* which bear this name?"³⁵

2. "The term **משל** does not refer to a particular literary form, but rather to the manner in which a variety of forms could be shaped to serve a special didactic purpose or function."³⁶

3. "It may be a mistaken enterprise to try to establish a semantic relationship between the two meanings — the verb **משל** 'to be like' and the verb **משל** 'to rule'... It is perhaps better to be content with a simple review of the total field of usage and to say that 'to rule' is confined to Hebrew,³⁷ whereas 'to be like' is distributed throughout the Semitic languages, and there is no evidence either in Hebrew or the other Semitic languages that **מָשַׁל** has any connection with the meaning 'to rule'."³⁸

4. "A **משל** then is related to the ideas of likeness, resemblance and comparison. In whatever it refers to, these ideas should somehow be present or connected with the referent. Now in the OT, two

fundamental referents are attested for משל: the first and most widespread is to something that is spoken, a speech form, but one which... may manifest itself in any of a variety of literary types; the second, closely related to the first, is to a person, people, nation or object which either functions as a משל i.e. represents in what has been done (or not done!) that which can also be exemplified through a speech-form, or becomes the subject or object of a משל i.e. the thematic motif about which or against which a משל is delivered.”³⁹

נקודה מרכזית אחת שנויה במחלוקת בין שני חוקרים אלו לגבי השימוש, המובן והאטימולוגיה של המונח מְשַׁל – והיא האפשרות לתרגם מונח זה לאנגלית. Landes⁴⁰ טוען “There really is no single English word which does justice precisely to what the Hebrew conveys in and through ‘משל’ its term, בעוד ש-McKane⁴¹ מתרגם את שם העצם מְשַׁל כ- ‘model, exemplar, paradigm’. מן הטעמים שיובאו להלן⁴² אני סבור, שיש לתקן את תרגומו של McKane תיקון קל ל- ‘model (saying)’. האלמנט הנוסף ‘(saying)’ הוא כתוצאה מהשימוש במונח מְשַׁל וקיום הפועל הדנומינטיבי מְשַׁל ל’הביע, להגיד’⁴³. בכל ההופעות של שם העצם מְשַׁל מלבד אלה שהכוונה ל’כינוי לגנאי, דוגמא למי שראוי ללעג’⁴⁴, המשל הוא אמנם ‘saying’. יתר על כן, קיום הפועל הדנומינטיבי מְשַׁל ל’הביע, להגיד’ ודאי מראה שהאלמנט ‘saying’ מוכרח להיות חלק אינטגרלי של מובן המונח מְשַׁל⁴⁵.

אם עכשיו נראה שיש לגזור את שם העצם מְשַׁל מהפועל מְשַׁל ל’היות דומה’, הלא עלינו להודות שהראיות שהצגנו עד כה רחוקות מלהיות מכריעות. לא שללנו אף אחת מהאטימולוגיות האחרות המוצעות, ולא הבאנו עדות פילולוגית משכנעת ביותר לטובת האטימולוגיה מהפועל מְשַׁל ל’היות דומה’. אך עתה הגיעה העת להציג עדויות חדשות מהסוג האחרון, הנוגעות לענייננו. עדות משווה זו מובאת ממכתבי עמרנה ומטקסטים לקסיקוגרפיים וביאורים ממסופוטמיה. יש בזה סיוע פילולוגי מספיק, לדעת המחבר, כדי שאטימולוגיה זו תזכה סוף-סוף לתמיכה כללית של החוקרים.

I. השימוש בפועל *mašālu* ‘להיות דומה’ בקשר למשל במכתבי עמרנה

eqliya aššata ša lā muta mašil aššum bali erēšim

שדי בהעדר חרישה דומה לאשה ללא בעל

EA74:17-19; 75:15-17; 81:37-38; 90:42-44⁴⁶

הופעה זו של הפועל *mašālu* ‘להיות דומה’ במשל של Rib-Addi, שמופיע

בארבעה ממכתביו (ראה למעלה), מראה באופן מכריע שהאטימולוגיה של שם העצם מְשַׁל מהפועל משׁל 'להיות דומה' לגמרי מתאימה לשימוש של הפועל המקביל mašālu 'להיות דומה'⁴⁷ במכתבי עמרנה.

יש גם לציין שהפועל משׁל 'להיות דומה' אינו יכול להיות בכלל פועל דנומינטיבי משם העצם מְשַׁל, כיוון שהפועל mašālu קיים באכדית מאז תקופת בבליית עתיקה⁴⁸, בעוד שאין אף שם עצם קשור לפועל זה באכדית מבחינה שורשית ושמקביל למונח מְשַׁל מבחינת מובנו.

II. הפועל האכדי tēlu 'להביע', להגיד⁴⁹ כפועל דנומינטיבי של tēltu 'משל'

שם העצם האכדי tēltu 'משל' הנו המקביל הסמנטי המדויק באכדית (Akkadian interdialectal equivalent)⁵⁰ לשם העצם העברי מְשַׁל. ניתן להוכיח יחס זה על-ידי הקבלות טקסטואליות כמו הדוגמא הבאה⁵¹:

...kīma tēltim ullītim ša ummāmi...

כמו המשל הקדמוני אשר אומר

ARM 1:5:10-11

כאשר יאמר משל הקדמוני...

ש מ"א כד 13

בעוד שהפועל tēlu 'להביע', להגיד⁵² הנו פועל נדיר באכדית, הוא מופיע בכל זאת לפחות פעמיים ביחד עם שם העצם tēltu⁵³, ההופעה החשובה לענייננו כדלקמן:

i.bi.lu	hittu
i.bi.lu	tēltu
i.bi.lu.dug ₄ .ga	ḫi'ādu
i.bi.lu.ma.da.lu	tēlta itēlu

MSL XIII, 161: 31-34 (=IziV)

בטקסט לקסיקוגרפי זה, שם העצם hittu 'חידה'⁵⁴ מופיע ביחד עם הפועל הדנומינטיבי שלו ḫi'ādu (=ḫādu) 'להביע', להגיד⁵⁵ סמוך לשם העצם tēltu 'משל' והפועל הדנומינטיבי שלו tēlu 'להביע', להגיד'. רציפות זאת, על-אף שהיא נמצאת בטקסט לקסיקוגרפי מסופוטמי, איננה שונה מהרציפות המקבילה בספר יחזקאל:

...חוד חידה ומשל משל...

י' ח' יז, 2

בפסוק זה, שם העצם חידה (מקביל ל-hittu באכדית)⁵⁶ מופיע ביחד עם הפועל הדנומינטיבי שלו חו'ד 'להביע, להגיד' (מקביל ל-hi'ādu באכדית)⁵⁷ סמוך לשם העצם מָשַל והפועל הדנומינטיבי שלו מִשַׁל 'להביע, להגיד'⁵⁸. ניתן להבין שימוש מקביל כזה בשתי השפות רק כמבוסס על מסורת לשונית משותפת, ושימוש זה מהווה, לפי דעתי, הוכחה מכרעת שהפועל מִשַׁל 'להביע, להגיד' בקל ובפֶּעַל הוא אמנם פועל דנומינטיבי של שם העצם מָשַל.

לסיכום, הוצגה כאן עדות אכדית חדשה שמחזקת במידת־מה את הדעה אשר לפיה יש לתרגם את המונח מָשַל 'model(saying)' ולגזרו מהפועל מִשַׁל 'להיות דומה'.

יש לקוות, שמוכן זה ואטימולוגיה זו יזכו בקונסנסוס רחב עתה בחקר המקרא המודרני.

הערות

1 ראה למשל מנחם בן סרוק, מחרת מנחם, ערוך על ידי צ. פיליפאוסקי (נדפס מחדש: ירושלים תש"ד), עמ' 120; ד. קמחי, ספר השרשים, ערוך על-ידי J.H.R. Biesenthal and F. Lebrecht (נדפס מחדש: ירושלים 1967), עמ' 202-203; הנ"ל במקראות גדולות למלים "חידה ומשל" ביח' יז 2; י. בן גנאח, ספר השרשים, תורגם על-ידי י. בן תבון וערוך על ידי ב.ו. באכער (נדפס מחדש: ירושלים 1966) עמ' 276-277.

2 ראה את הספרות המוזכרת בשני המאמרים החשובים והמקיפים ביותר שנכתבו בעת האחרונה לגבי נושא זה: W. McKane, *Proverbs* (Philadelphia 1970), pp. 22-33; G.M Landes, *Jonah: A MĀSĀL* in: *Israelite Wisdom* ed. J.G. Gammie et al. (New York 1978), pp. 137-158. W. Baumgartner et al., *Hebräisches und Aramäisches Lexikon II* (Leiden 1974), s. 611-612 (=HAL).

על ספרות זו יש להוסיף את הביבליוגרפיה דלקמן:

C.H. Toy, *The Book of Proverbs* (Edinburgh 1899), 3-4; W.O.E. Oesterley, *The Book of Proverbs* (London 1929), LXXIII-LXXVII and especially n.1; *BDB*, 605; G. Rinaldi, "Alcuni Termini Ebraici Relativi Alla Letteratura," *Biblica* 40 (1959), p. 279-281; M. Haran, "Proverb," *EJ* 13, 1264-1268; A. Marzal, *Gleanings from the Wisdom of Mari* (Rome 1976), p. 4-5 and especially n. 5; בן יהודה, מילון IV, עמ' 3386-3389; א. כהנא, ספר משלי (נדפס מחדש:

ירושלים 1969), עמ' 5.

- 3 י. מ. גרינץ, ספר משלי (ירושלים, 1968), עמ' 11.
- 4 גם בימי הביניים עמדת הרוב היתה, להפריד בין מש'ל ל'שלוט' ומש'ל ל'היות דומה' מתוך שגזרה את שם העצם מְשָל מהפועל מש'ל ל'היות דומה' בלבד.
ראה את המפרשים שהובאו בהערה 1, פרט לקמחי שגוזר את שם העצם מְשָל מהפועל מש'ל ל'היות דומה', אבל אינו מבחין בין מש'ל ל'היות דומה' לבין מש'ל ל'שלוט'.
בן ג'נאח מפריד בין שני הפעלים, אבל רואה את הראשון כפועל דנומינוטיבי שנגזר משם העצם מְשָל.
- 5 מימי הביניים ועד לעשר השנים האחרונות לא אומצה עמדה זו על-ידי רוב החוקרים, שהעדיפו לגזור את שם העצם מְשָל מהפועל מש'ל ל'שלוט', או משני הפעלים ביחד (ראה למטה). רק בסוף שנות השישים ובשנות השבעים, בעקבות המאמרים של Landes¹ ו-McKane² (ראה הערה 2), אפשר לומר שעמדה זו קיבלה את תמיכת הרוב.
עם החוקרים בני דורנו, שאינם מקבלים עמדה זו או שאינם מעדיפים אותה על האחרות, נמנים אלו:
הרן, מש'ל, עמ' 549–550:
- M. Haran, "Proverb," *EJ* 13, 1265; A. Bentzen, *Introduction to the OT*³ (Copenhagen 1967), p. 168; O. Eissfeldt, *The Old Testament: An Introduction*³ (New York, 1965), p. 82; B. Gemser, *Sprüche Salomos*² (Tübingen 1963), s. 8, n. 6; A. Weiser, *The OT: Its Formation and Development* (New York 1964), p. 40.
- 6 יש' יד 10; תה' כח 1; מט 13, 21; קמג 7.
- 7 יש' מו 5.
- 8 איוב ל 19.
- 9 במד' כא 27; יש' כח 14; יואל ב 17 [לפי התקבולת וכנגד פירושו של H.W. Wolff; *Joel and Amos* (Philadelphia 1977), pp. 39, p. 52]; יח 23; טז 44; יז 2; יח 2, 3; כד 3.
- 10 יח' כא 5.
- 11 הספרות על פעלים דנומינוטיביים היא מועטת ביותר ומיושנת. ראה:
W.J. Gerber, *Die Hebräischen Verba denominativa* (Leipzig 1896);
A.E. Cowley, *Gesenius' Hebrew Grammar* (Oxford 1910), §§38cd, 43c, 51g, 52h, 53g, 54i; H. Hirschfeld, *Bemerkungen zum Verbum denominativum im Hebräischen*, 'Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums' 69 (1925), s. 223-230; P. Joüon, *Sens variés des verbes dénominatifs d'un substantif 'talon' en Hébreu, en Araméen et en Arabe*, 'Biblica' 20 (1939), p. 397-400; M. Dahood, *Denominative riḥḥam 'to conceive, enwomb'*, 'Biblica' 44 (1963), p. 204-205; idem, "Qoheleth and Northwest Semitic Philology," 'Biblica' 43 (1962), p. 364; idem, *Hebrew-Ugaritic Lexicography I*, 'Biblica' 44 (1963), p. 301; idem, *Ugaritic-Hebrew Philology* (Rome, 1965), pp. 13, 52, 70-71; H.R. Cohen, *Biblical Hapax Legomena in the Light of Akkadian and Ugaritic* (Montana 1978), p. 53-54, n. 8.
- 12 דב' כח 37; מל'א ט 7; יר' כד 9; יח' יד 8; תה' מד 15; סט 12; איוב יז 6 (יש' לנקד

- למשל – ראה HAL II, 611; דה"ב ז 20.
- 13 A.S. Herbert, The 'Parable' (Māsāl) in the OT. 'Scottish Journal of Theology' 7 (1954), p. 186-188; Landes, *Jonah. A MĀSĀL*, 142.
- 14 שם העצם מְשַׁל הרשום ב־605, BDB, אינו קיים, לדעתי, ויש למחקו (ראה למעלה, הערה 12 לגבי איוב יז 6).
- 15 N.H. Tur-Sinai, *The Book of Job* (Jerusalem 1967), p. 575; ראה למשל; M.H. Pope, *Job* (New York 1973), p. 336.
- 16 ראה HAL II, 612; BDB, 605.
- 17 השורש מ־שׁ'ל 'לשלוט' מופיע בשפות שמיות עתיקות (פרט למקרא) רק פעם אחת בארמית עתיקה (Sefire III:9) וכנראה בשלושה שמות פרטיים בפניקית (משל, מלקרתמשל, קרתמשל) וכמה פעמים ספורות בכתובות פניקיות (למשל KAI 14:9). ראה: Jean-Hoftjizer, *Dictionnaire*, p. 171; Benz, *PNPPI*, p. 355; J.A. Fitzmyer, *The Aramaic Inscriptions of Sefire* (Rome 1967), p. 96-97. הש' McKane, *Proverbs*, p. 25-26.
- 18 ראה HAL II, 611.
- 19 מלים שוות לשם העצם מְשַׁל מבחינה סמנטית ומבחינה אטימולוגית כאחד, מופיעות רק בדיאלקטים ארמיים מאוחרים וכן בערבית ובחבשית. ראה HAL II, 612.
- 20 HAL II, 611; 549; CAD, M/2, 126-129; AHw, 661. ראה למשל הרן, "משל"; Rinaldi, *Alcuni Termini Ebraici*, p. 280.
- 21 Rinaldi, *Alcuni Termini Ebraici*, p. 280. ראה למשל AHw, 1316-1317.
- 22 ראה למשל: Gemser, *Sprüche Salomos*², p. 8, n. 6; Bentzen, *Introduction*, p. 40. 168. Weiser, *The OT: It's Formation and Development*, p. 40.
- 23 ראה גם את הספרות הרשומה אצל 35. n, McKane, *Proverbs*, 24. לפי תפיסה זו, הפעל מ־שׁ'ל 'להיות דומה' נחשב כפועל דנומינטיבי (עיין הערה 11). אף אחד מהחוקרים שמצדד בעמדה זו אינו מסביר כיצד ייתכנו שני פעלים דנומינטיביים מאותו שורש עם מובנים שונים – מ־שׁ'ל 'להיות דומה' ומ־שׁ'ל 'להביע, להגיד'. יש לציין שחל בלבול וסתירה פנימית אצל Landes, *Jonah: A MĀSĀL*, p. 155, n. 52. אשר מכנה שם את הפועל מ־שׁ'ל 'להיות דומה' "its denominative verbal root" (בקשר לשם העצם מְשַׁל). זה סותר את רוח כל המאמר כולו ובמיוחד את הדיון האטימולוגי בעמ' 139. שם כותב Landes בצורה חד משמעית:
- "it is now clear that māśāl must be derived from the former [MŠĀL 'to be like'] and not the latter [MŠĀL 'to rule']".
- 24 Bentzen, *Introduction*, 168.
- 25 J. Schmidt, *Studien zur Stilistik der alttestamentlichen Spruchliteratur* (Münster 1936).
- 26 E.W. Lane, *An Arabic-English Lexicon VIII* (Reprint: Beirut 1968), p. 3017-3018. ראה:
- 27 Landes, *Jonah: A MĀSĀL*, p. 152, n. 16; McKane, *Proverbs*, p. 24-25. ראה את הדינטיים אצל:
- 28 McKane, *Proverbs*, p. 24.

- A. Müller and E. Kautzsch, *The Book of Proverbs* (Leipzig 1901), p. 32-33. 29
 .McKane, *Proverbs*, p. 32 ראה גם
- Müller and Kautzsch, *The Book of Proverbs*, p. 32-33; McKane, *Proverbs*, 30
 .p. 32
- Herbert, The 'Parable' (Māsāl) in the OT, p. 195-196; 31
- A.H. Godbey, The Hebrew Māsāl, *AJSL* 39 (1922/3), p. 89-108; ראה גם
 Eissfeldt, *The OT: An Introduction*, p. 82; A.R. Johnson,
VTS 3 (1960), p. 169 משל
- לגבי תפיסה זו כדאי גם לעיין בשני הסיכומים הבאים:
 McKane, *Proverbs*, p. 25; Landes, *Jonah: A MĀSĀL*, pp. 139 and 152, n. 19.
- .Herbert, The 'Parable' (Māsāl) in the OT, pp. 181, 195 32
 יש לציין Herbert אינו מביא שום עדות כדי לכסס טענה זו.
- .Herbert, The Parable (Māsāl) in the OT, p. 196 33
- .McKane, *Proverbs*, p. 26-31; Landes, *Jonah: A MĀSĀL*, p. 139-146 34
- .McKane, *Proverbs*, p. 24 35
- .Landes, *Jonah: A MĀSĀL*, p. 146 36
- כאן McKane טועה. מש"ל 'לשלוט' נמצא מחוץ למקרא גם בארמית עתיקה וגם 37
 בפניקית (ראה הערה 17 למעלה). אבל אין ספק, שהפועל מש"ל 'לשלוט' מופיע מחוץ
 למקרא רק פעמים ספורות בלבד, בעוד שהפועל מש"ל 'להיות דומה' הוא נחלה
 משותפת של כמעט כל השפות השמיות העתיקות.
- .Landes, *Jonah: A MĀSĀL*, p. 139 ראה גם McKane, *Proverbs*, p. 25-26 38
- .Landes, *Jonah: A MĀSĀL*, p. 139 39
- .Landes, *Jonah: A MĀSĀL*, p. 139 40
- .McKane, *Proverbs*, p. 26 41
- ראה להלן. 42
- ראה הערות 9, 10 למעלה. 43
- ראה הערה 12 למעלה. 44
- ראה את הספרות שהובאה בהערה 11 למעלה. 45
- D. Marcus, A על משל זה במכתבי Rib-Addi, ראה את המאמר המאלף של 46
 .Famous Analogy of Rib-Haddi, *JANES* 5 (1973), p. 281-286
 התרגום שלנו לקוח משם (כנגד התרגום האחרון ב-CAD, M/1, 355).
- לשימוש זה של māšālu באכדית, ראה CAD, M/1, 355-356. 47
- ראה CAD, M/1, 355. 48
- ראה "genau aussprechen": AHw, 1345. 49
- לא ברור לי לשם מה הוכנס תואר הפועל "genau" בהגדרה זו. השימוש ב-
 (D=) II/1 אינו נראה שייך לעניין.
- M. Held, mhš/*mhš^y in Ugaritic and other Semitic Languages, *JAOS* 79 ראה 50
 (1959), p. 169-176.
- את ההקבלה הזאת שמעתי מפרופסור מ. הלד, ואני מודה לו עבורה. לעוד הקבלה 51
 מסוג זה ראה להלן (יח' יז, ר' 34-31: MSL XIII).
- .AHw, 1345. 52
- V. Scheil, *Fragments de Syllabaires assyriens*, *ZA* 10 (1895), p. 201:12; 53

- .MSL XIII, 161 :31-34
- 54 ראה 350 *AHw*. *CAD*, H₂, 208; *HAL* I, 296 שאינו מזכיר *hittu*.
- 55 ראה 342 *AHw*. *CAD*, H₂, 28; *HAL* I, 283 שאינו מזכיר *hi'adu*.
- 56 *hittu* > *hidtu*. נגד *HAL* I, 296 שאינו מזכיר *hittu*.
- 57 נגד *HAL* I, 283 שאינו מזכיר *hi'adu*.
- 58 ראה למעלה, הערות 9, 10.